Kulturutskottets betänkande

1976/77: 22

med anledning av motion om ändring i byggnadsminneslagen

Motionen

I motionen 1975/76:2316, som väckts med anledning av propositionen 1975/76:135 om den statliga kulturpolitiken 3 och vars behandling på förslag av kulturutskottet i betänkandet 1975/76:42 uppskjutits till riksmötet 1976/77, har herr Romanus m. fl. (fp, s, m) yrkat att riksdagen beslutar att lagen om byggnadsminnen skall ändras på det sätt som anges i motionen.

De i motionen föreslagna ändringarna gäller lagen (1960:690) om byggnadsminnen (omtryckt 1976:440) och innebär *dels* att 8 § skall upphöra att gälla, *dels* att 1, 3 och 16 §§ skall ha nedan angivna lydelse, *dels* att i lagen skall införas en ny paragraf, 1 b §, av nedan angivna lydelse.

1 § Byggnad som är märklig genom sitt kulturhistoriska eller konstnärliga värde må förklaras för byggnadsminne.

Vad i denna lag stadgas skall ej gälla byggnad, som tillhör staten eller utgör fast fornlämning. För kyrkliga byggnader gäller vad i annan ordning finnes stadgat.

1 b § Förändring av byggnadsminne må endast göras såvida den är att anse som nödvändig.

Reparations- och underhållsarbete på sådan byggnad bör inte åsyfta att sätta densamma i ett skick, som vore den ny, utan den bör utföras så, att dess karaktär i möjligaste mån lämnas oberörd.

Närmare föreskrifter och anvisningar rörande vården av byggnadsminnen utfärdas av riksantikvarieämbetet.

3 § Förändring eller reparation av byggnadsminne eller dess inredning må ej verkställas eller på ett för arbetets utförande bindande sätt förberedas innan förslag därtill blivit godkänt av länsstyrelsen.

Vad här stadgas må dock ej utgöra hinder för reparationsåtgärd av obetydlig beskaffenhet.

Medför sådan ändring som avses i första stycket att meddelade skyddsföreskrifter måste jämkas, må länsstyrelsen meddela tillstånd därtill.

Tillstånd, som här avses, gäller under fem år.

16 § Om synnerliga skäl äro därtill, må regeringen helt eller delvis upphäva beslut om byggnads förklarande för byggnadsminne eller jämka därav föranledda skyddsföreskrifter.

Meddelas beslut enligt första stycket för att lämna rum för arbetsföretag, äger regeringen föreskriva att företaget skall bekosta och till riksantikvarieämbetet överlämna särskild dokumentering av byggnaden.

Motionärerna uttalar att byggnadsminneslagen hittills inte alls fått den betydelse som motsvarande lagar sedan lång tid har i resten av Europa. Endast 305 byggnader har förklarats för byggnadsminnen och en betydande del av dem har redan dessförinnan ett fullgott skydd. Däremot har lagen

ofta visat sig helt ineffektiv när det gällt att skydda verkligt hotade byggnader av erkänt kulturhistoriskt värde. Orsaken till lagens ineffektivitet har ansetts vara bristande personella och ekonomiska resurser hos riksantikvarieämbetet samt juridiska bristfälligheter i själva lagen. Under senare år har det rått stor enighet om behovet av en modernisering av lagen, och ändringsförslag har lagts fram bl. a. av saneringsutredningen och riksantikvarieämbetet. Någon ny lagstiftning har dock inte kommit till stånd.

Sedan lagens tillkomst har – framhåller motionärerna – synen på bevarande av äldre bebyggelser och miljöer radikalt förändrats. Medan man förr främst ville skydda enstaka äldre byggnader av stort historiskt eller kulturhistoriskt värde, är intresset numera i stället inriktat på att uppnå en för den enskilda människan värdefull kontinuitet i den dagliga miljön.

Gällande rätt

De paragrafer i byggnadsminneslagen som berörs av motionen har följande lydelse.

1 § Byggnad som bevarar egenarten hos gången tids byggnadsskick eller minnet av historiskt betydelsefull händelse och som med hänsyn därtill är att anse som synnerligen märklig, må av länsstyrelsen förklaras för byggnadsminne.

Vad i denna lag stadgas skall ej gälla byggnad, som tillhör staten eller utgör fast fornlämning. För kyrkliga byggnader gäller vad i annan ordning finnes stadgat.

3 § Om ändring av byggnadsminne i strid mot meddelade skyddsföreskrifter finnes nödvändig för att byggnaden skall vara till nytta eller sådan ändring eljest kan anses påkallad av särskilda skäl, må länsstyrelsen meddela tillstånd därtill.

8 § Innan länsstyrelsen i ärende angående byggnadsminne fattar beslut av beskaffenhet att kunna medföra rätt till ersättning för ägare eller annan, har länsstyrelsen att förvissa sig om att för sådant ändamål avsedda medel finnas tillgängliga.

16 § Regeringen må häva beslut om byggnads förklarande för byggnadsminne eller jämka därav föranledda skyddsföreskrifter:

om genomförandet av stadsplan eller byggnadsplan hindras;

om ändamål, för vilket beviljats expropriation av byggnaden eller kringliggande område hindras; eller

om eljest företag av större allmän eller enskild nytta hindras eller avsevärt försvåras.

Remissyttranden

Utskottet har inhämtat yttranden över motionen från riksantikvarieämbetet, statens planverk, stadsantikvarien i Stockholm, Svenska kommunförbundet och Sveriges museimannaförbund. Av remissyttrandena inhämtas i huvudsak följande.

Riksantikvarieämbetet erinrar om att ämbetet vid flera tillfällen påpekat behovet av en revidering av 1960 års byggnadsminneslag och även vid ett tillfälle lagt fram ett förslag till revision. Vid en dylik är det angeläget att hänsyn tas till aviserade förändringar inom byggnadslagstiftningen, så att ett fungerande system för skyddet av den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen uppnås. Ämbetet föreslår att ett förslag till lagtext snarast utarbetas.

Planverket vitsordar behovet av en översyn av byggnadsminneslagen men framhåller att det inte är givet vad som skall tas in i en generell byggnadslagstiftning resp. i byggnadsvårdens speciallagstiftning. Behovet av en ändring i byggnadsminneslagen bör bedömas mot bakgrund av det generella skydd befintlig bebyggelse kan komma att åtnjuta i en ny byggnadslag. Sammanfattningsvis anser planverket att de i motionen föreslagna ändringarna i lagen om byggnadsminnen inte bör genomföras nu. De bör prövas i samband med införandet av en ny byggnadslagstiftning.

Stadsantikvarien i Stockholm uttalar att den nuvarande byggnadsminneslagen utgör ett otillräckligt instrument för skyddet av den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen och att lagen på väsentliga punkter måste omarbetas. En genomgripande ändring är mycket angelägen. De förändringar motionären föreslår skulle medföra en klar förstärkning av lagen, och det vore till stor fördel om de kunde genomföras så snart som möjligt.

Svenska kommunförbundet delar uppfattningen att en översyn av byggnadsminneslagen är mycket angelägen. Den på senare år radikalt förändrade synen på bevarandet av äldre bebyggelse och hela miljöer har hittills inte satt några mera verkningsfulla spår i lagstiftningen på området. Det räcker emellertid inte med lagstiftning – det behövs också erforderliga medel. Det väntade förslaget till lag om markanvändning och byggande torde komma att påverka även byggnadsminneslagen och angränsande speciallagstiftning. Det är nödvändigt att anpassa byggnadsminneslagen till vad som redan godtagits i angränsande lagstiftning.

Sveriges museimannaförbund vill ge sitt fulla stöd till motionens syfte att stärka skyddet för i vid mening kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. En översyn av lagen är lämplig i samband med pågående decentralisering inom den statliga kulturminnesvården och är motiverad även med hänsyn till det ändrade synsättet på kulturhistoriskt bevarande, dvs. övergången från omsorg om enstaka objekt till hela miljöer. Förbundet stöder också motionärernas tanke om en anpassning av byggnadsminneslagen till 1965 års naturvårdslag. Förbundet vill ge sitt fulla stöd till de förändringar som föreslås i motionen.

Utskottet

I de yttranden som utskottet inhämtat över motionen har behovet av en översyn av lagen om byggnadsminnen i och för sig vitsordats. Samtidigt har emellertid från flera håll framhållits att detta är en lagstiftningsfråga som måste ses mot bakgrund av byggnadslagstiftningen. Utskottet delar denna uppfattning. En översyn av sistnämnda lagstiftning pågår för närvarande inom bostadsdepartementet. Enligt vad utskottet inhämtat avses denna översyn resultera i en promemoria som beräknas vara färdig under första halvåret 1977. Promemorian skall därefter remissbehandlas innan en proposition i frågan läggs fram för riksdagen. Med hänsyn till sambandet mellan detta lagstiftningsarbete och byggnadsminneslagen anser utskottet att riksdagen inte nu bör besluta om en ändring i sistnämnda lag. Utskottet avstyrker därför motionen 1975/76:2316.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet

att riksdagen avslår motionen 1975/76:2316.

Stockholm den 30 november 1976

På kulturutskottets vägnar
GEORG ANDERSSON

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar Andersson i Lycksele (s), Sundman (c), Nilsson i Agnäs (m), Green (s), fru Frænkel (fp), herrar Norrby (c), Sörenson (s), Bladh (s), Richardson (fp), fru Eliasson (c), fru Rönnung (s), fröken Öhrsvik (s), fröken Eliasson (c) och herr Karlén (m).

GOTAB 52636 Stockholm 1976